

Riktlinjer för försäljning av folköl, tobak och liknande produkter samt vissa receptfria läkemedel.

Antagna av
Samhällsbyggarnämnden
2021-06-17

Skyddslagstiftning

Från och med den 1 juli 2019 gäller lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Den ersatte den gamla tobakslagen (1993:581). Lagen innebär bestämmelser om rökfria miljöer och handel med tobak och liknande produkter. Lagen innebär också att kommunerna till viss del har nya uppgifter och ett utökat tillsynsansvar. I korthet innebär den nya lagen följande stora ändringar:

- Platser med rökförbud omfattar fler produkter än tobaksrökning
- Tillståndsplikt för tobaksförsäljning
- Antalet portioner i en snusförpackning regleras
- Spårbarhets- och säkerhetsmärkning av tobaksvaror regleras.

Alkohol, tobak och liknande produkter samt receptfria läkemedel är inga vanliga handelsvaror och är förknippade med en ansökan om tillstånd eller anmälningsskyldighet. Det ställs höga krav på den som bedriver handel med dessa varor, eller servering av folköl.

Tobaksvanor uppkommer ofta i unga år. Ju tidigare i livet man börjar använda tobak, desto större blir hälsoriskerna. Att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens viktigaste syften. Lagen syftar till att begränsa de hälsorisker och olägenheter som är förbundna med bruk av tobak och liknande produkter samt med exponering för rök från tobak och utsläpp från liknande produkter (2018:2088).

Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. En av hörnstenarna är att verka för alkoholfria ungdomsår och som ett led i detta finns åldersgränser för detaljhandel och servering av alkoholdrycker i alkohollagen (2010:1622).

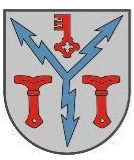
Läkemedel kan orsaka stor skada om de används eller hanteras på fel sätt. Försäljningen är reglerad genom lag om handel med vissa receptfria läkemedel (2009:730). Bestämmelserna syftar till att säkerställa att läkemedel inte skadar människor eller miljö samt att läkemedlens kvalitet inte försämras. Läkemedel får inte säljas till personer under 18 år.

Kommunens ansvar

I Jokkmokks kommun är det Samhällsbyggarnämnden som ansvarar för tillsyn över detaljhandel med folköl, tobak och liknande produkter samt kontroll av receptfria läkemedel. Kommunens tillståndshandläggare jobbar med att se till att information om lagarna som reglerar dessa varugrupper finns, samt att kontrollera att lagarna efterföljs.

De kommunala riktlinjerna redogör för vad som gäller vid försäljning av dessa varor och även vad kommunen har för skyldigheter och rättigheter i tillsynsfrågan.

Målet är att tillsynen ska bedrivas så effektivt och aktivt som möjligt, både ur tillsynsmyndighetens och ur försäljningsställets perspektiv.

Rökfria miljöer

Enligt lagen om tobak och liknande produkter ska följande områden vara rökfria:

- Skolor och skolgårdar.
- Lokaler för hälso- och sjukvård.
- Gemensamma lokaler i bostäder och inrättningar med särskild service eller vård.
- Inrikes kollektivtrafik.
- Restauranger och andra serveringsställen.
- Vid allmän sammankomst eller en offentlig tillställning.
- Lokaler som allmänheten har tillträde till.
- Vid tillfällig bostad som exempelvis hotell ska ett visst antal rum vara rökfria.

Kommunen har ansvar för tillsynen av de rökfria miljöerna och att lagen också tillämpas på de rökfria platserna.

Tobak och liknande produkter

Ansökan om tobaksförsäljning och liknande produkter.

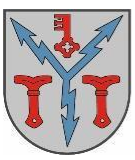
Den 1 juli 2019 trädde den nya tobakslagen i kraft - lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Detaljhandlare och partihandlare som vill sälja tobaksvaror måste ansöka om tillstånd hos kommunen. Det görs en utredning vid ansökan. Granskningen gäller bland annat ekonomisk skötsamhet och eventuell förekomst av brottslig belastning (vandel). Ansökan ska göras skriftligen på särskild blankett som tillhandahålls på kommunens hemsida. För handläggningen av ansökan utgår en prövningsavgift. Avgiften ska täcka kostnader som uppkommer vid prövningen. Vid ett avslag på ansökan betalas erlagd prövningsavgift inte tillbaka. Kommunen utreder bolagets lämplighet genom att bland annat kontrollera företagets ekonomi och den personliga lämpligheten hos företrädarna. Ansökan kan göras för tillfälligt tobakstillstånd och stadigvarande tobakstillstånd. Även ändringar i verksamheten ska anmälas till kommunen utan dröjsmål.

Egenkontrollprogram

Den som bedriver detaljhandel med dessa varor, dvs. försäljning till konsument ska enligt lagen ha ett lämpligt program för detta. Programmet ska vara anpassat till verksamheten och det bör framgå bl.a. hur åldersgränser, kontroll av varningstext och andra bestämmelser i lagarna tillämpas och följs. Det är näringsidkarens ansvar att personalen känner till de regler som gäller.

Egenkontrollprogrammet ska bifogas i ansökan som skickas till tillståndsenheten innan försäljningen startas. Egenkontrollprogrammet ska vara skriftligt. Näringsidkaren bör rutinmässigt uppdatera personalen om rutinerna i egenkontrollprogrammet.

Åldersgräns

Tobak och liknande produkter får inte säljas till personer under 18 år. Det är den som lämnar ut varorna som måste förvissa sig om att både köparen och den tilltänkte mottagaren uppnått rätt ålder. Det är förbjudet att sälja dessa varor vid misstänkt lagning även om köparen är 18 år. Lagen ger inte utrymme för några undantag för till exempel en förälder eller annan vårdnadshavare som lämnat sitt godkännande.

Obligatorisk skyltning om åldersgränsen

Det ska tydligt framgå på försäljningsstället att det är förbjudet att sälja eller lämna ut tobak och liknande produkter till den som inte har fyllt 18 år. Skyltningen ska vara tydlig och väl synbar. Skyltningen bör finnas i direkt anslutning till både kassan och produkten för att uppfylla kravet.

Marknadsföring

All reklam och marknadsföring för dessa varor skall i den mån det är möjligt vara placerad så att den inte syns från utsidan av försäljningsstället. Detta innebär bl.a. att utomhusskyltning som exponerar namn och varumärken för tobaksvaror måste tas bort. Inne på försäljningsstället får reklam och marknadsföring förekomma, men den får dock inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobak. Kommunen har tillsyn över marknadsföring av dessa varor på eller i anslutning till försäljningsstället.

Varningstexter och förpackningar för tobaksvaror

Alla tobaksvaror ska vara försedda med svensk varningstext. Det är inte tillåtet att sälja tobaksvaror med utländska varningstexter, eller tobaksvaror som saknar märkning. Det räcker med att oriktigt märkta cigarettpaket finns i butiken för att det ska anses att de ”tillhandahålls” till försäljning. Felaktigt märkt tobak kan vara fråga om brott mot tobakslagen och medför straffansvar för näringsidkaren.

Det är förbjudet att sälja cigaretter styckvis eller att tillhandahålla cigarettpaket som innehåller färre än 19 cigaretter.

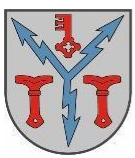
Förpackningarna för e-cigarett och påfyllningsbehållare

Varje förpackning ska ha hälsovarningar och innehålla ett informationsblad och ha en innehållsdeklaration. Saknas något av detta får du inte sälja produkten.

Ansvar

Näringsidkaren ansvarar för att försäljningsreglerna följs i butiken vilket innebär att hen även ansvarar för att personalen känner till gällande regler samt att det skapas rutiner för ålderskontrollen så att reglerna följs. Personalen har ett personligt straffansvar och kan dömas till böter eller fängelse i upp till sex månader om produkterna säljs till en person som inte fyllt 18 år.

JOKKMOKKS KOMMUN

JÁHKÂMÁHKE KOMMUVNNA
JÁHKÂMÁHKI SUOHKAN

Det är näringsidkarens ansvar att säkerställa att produkterna som finns till försäljning är rätt beskattad. Tobaksskatt ska även betalas för vissa produkter som inte innehåller tobak, till exempel örtcigaretter och rökmassa till vattenpipa.

Tillsyn

Kommunen har tillsammans med Polismyndigheten tillsynsansvar över detaljhandel med tobak och liknande produkter. Polisens uppgift är huvudsakligen att ingripa vid brott medan kommunens främst består av förebyggande arbete genom information. Kommunens arbete handlar även om att kontrollera att försäljningen följer lagen och har till sin förfogande rätt att använda sanktioner för att försäkra sig om detta.

Rutiner för tillsynsbesök

- Information om viktiga bestämmelser i lagen om tobak och liknande produkter.
- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat efter verksamheten.
- Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns tydlig och klart synbar skyltning med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut dessa produkter till den som inte har fyllt 18 år.
- Försäkra sig om att lösa cigaretter eller förpackningar med färre än 19 cigaretter inte säljs på försäljningsstället.
- Försäkra sig om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk.
- Kontroll att det inte finns reklamskyltar för produkterna utanför försäljningsstället.
- Att s.k. råttobak består av hela och obehandlade blad

Vid uppmärksammade brister vidtar kommunen följande åtgärder

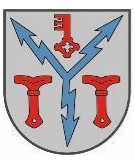
- Tillsynsbesök och samtal om bristerna dokumenteras och kommuniceras säljaren
- Vid upprepade brister utan rättelse har kommunen flertalet olika sanktionsmöjligheter till sitt förfogande

Sanktioner

Kommunen får vid allvarliga eller vid upprepade överträdelser meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen ska följas. Om ett förbud anses vara en alltför ingripande åtgärd får kommunen istället meddela varning. Försäljningsförbud får meddelas för en tid av högst sex månader.

Föreläggandet kan även innehålla villkor och vara förenade med vite. Enligt Folkhälsomyndigheten är grunden för ett vitesbelopp att det inte ska löna sig att betala vite och fortsätta med den olagliga verksamheten. Vitesbelopp kan ställas

i relation till butikens omsättning.

Avgift

Enligt lagen om tobak och liknande produkter skall kommunen utöva tillsyn över vissa delar av detaljhandel och har rätt att ta ut avgift för den kontrollen. Avgiften är tagen i kommunfullmäktige och följer konsumentprisindex med en årlig omräkning vid behov.

Folköl

Försäljning eller servering av Folköl

Öl klass II (folköl) är en alkoholdryck som har en alkoholhalt som överstiger 2,25 men som understiger 3,5 volymprocent. Öl med högre alkoholhalt klassas enligt alkohollagen som starköl och får endast säljas på Systembolaget.

En förutsättning för detaljhandel med folköl är att försäljningsstället är godkänt som stadigvarande livsmedelslokal samt att ett brett sortiment av matvaror tillhandahålls för försäljning i butiken. Utbudet kan utgöras av ett flertal konserver, mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, bröd, grönsaker och frysta varor. Det ska även finnas ett sortiment av lättdrycker till försäljning i butiken som till exempel lättöl, läsk och vatten. Glass, godis, chips, kakor och liknande, samt kaffe och te anses inte uppfylla kravet på tillhandahållande av matvaror. Godiskiosker, tobaksaffärer, spel- och videobutiker får endast sälja folköl om de samtidigt uppfyller ovanstående krav.

Vid servering av folköl är det en förutsättning att det serveras mat. Minimikravet kan anses vara uppfyllt om det exempelvis serveras pizza, varma smörgåsar, varm korv, hamburgare eller kebab. Det ska också finnas ett brett sortiment av lättdrycker såsom lättöl, läsk och vatten på serveringsstället. Servering av folköl ska ske med återhållsamhet och får inte föranleda några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet.

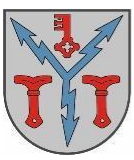
Den som säljer eller serverar alkohol har ett ansvar att förvissa sig om att den som köper eller serveras har fyllt 18 år. Folköl får inte säljas eller serveras till någon som är märkbart påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel. Folköl får inte heller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att varan är avsedd att olovligen tillhandahållas någon som inte uppfyller de två tidigare nämnda kraven – alltså så kallad langning.

Försäljning av folköl i butik liksom servering av alkohol på restaurang regleras i alkohollagen (2010:1622).

Anmälan och egenkontroll

För att sälja eller servera folköl måste en anmälan göras till den kommun vari

JOKKMOKKS KOMMUN

JÁHKÂMÁHKE KOMMUVNNA
JÁHKÂMÁHKI SUOHKAN

verksamheten bedrivs. Det är inte tillåtet att sälja eller servera folköl innan anmälan har gjorts. Anmälan görs på särskild blankett.

Den som säljer eller serverar folköl ansvarar för att alkohollagens regler följs och ska utöva särskild kontroll över försäljningen. För denna egenkontroll ska det tas fram ett skriftligt program. Av egenkontrollprogrammet ska det framgå hur försäljningsstället agerar för att säkerställa att reglerna i alkohollagen följs. Det är försäljarens skyldighet att se till att alkohollagens regler efterföljs och även denne som ansvarar för att se till att personalen har tillräckliga kunskaper i gällande lagar och regler vid försäljning av folköl.

Egenkontrollprogrammet ska skickas in till Samhällsbyggarnämnden i Jokkmokks kommun. Vid tillsyn har kommun och polis rätt att kontrollera programmet. Avsaknad av egenkontrollprogram kan utgöra grund för åtgärd.

Tillsyn och kontroll

Kommunen och Polismyndigheten ansvarar för tillsynen över försäljning och servering av folköl. Inom Jokkmokks kommun är det tillståndshandläggare på samhällsbyggarnämnden som utför den kommunala tillsynen som består av information och rådgivning, kontroll av verksamheten och egenkontrollprogrammet. Tillsynen kan genomföras samordnad med andra myndigheter eller enskilt.

Kontrollköp

I alkohollagen ges kommunen utrymme att genomföra kontrollköp på försäljningsställen som tillhandahåller folköl. Kontrollköpet genomförs av en person som ser ung ut men är minst 18 år. Kontrollköp är ett verktyg för dialog med näringsidkare som säljer folköl och ett kontrollköp kan inte utgöra grund för utredning eller sanktion enligt alkohollagen.

Avgifter och sanktioner

Kommunen får enligt alkohollagen ta ut en avgift av de som bedriver försäljning av folköl. Avgiften har antagits av kommunfullmäktige i Jokkmokks kommun och följer konsumentprisindex och omräkning sker vid behov årligen.

En person som säljer alkoholdryck i strid med alkohollagens bestämmelser, det vill säga till någon som inte fyllt 18 år eller som är märkbart berusad, eller om man misstänker langning, kan dömas till böter eller fängelse. Om försäljning sker utan rätt att sälja folköl är det fråga om olovlig försäljning av alkoholdrycker och säljaren riskerar även här böter eller fängelse.

Kommunen har möjlighet att förbjuda försäljning av folköl om olägenheter uppdragas. Dessa olägenheter kan bestå i exempelvis att reglerna för ordning och nykterhet inte följs eller att näringsidkaren säljer folköl till personer som inte fyllt 18 år. Kommunen kan förbjuda försäljning av folköl i sex månader om Alkohollagens regler inte följs. Om regelbrottet upprepas eller bedöms som

JOKKMOKKS KOMMUN

JÁHKÅMÁHKE KOMMUVNNA
JÁHKÅMÁHKI SUOHKAN

allvarligt kan kommunen förbjuda försäljning i tolv månader. Om personalen bryter mot reglerna är det butiksägaren som bär ansvaret.

Utöver kommunens sanktioner kan det även, om Polismyndigheten eller åklagare bedömer det nödvändigt, bli fråga om straffrättsliga åtgärder.

Kommunen och Polismyndigheten ansvarar för tillsynen över försäljning och servering av folköl. Inom Jokkmokks kommun är det tillståndshandläggare på biståndsenheten som utför den kommunala tillsynen som består av information och rådgivning, kontroll av verksamheten och egenkontrollprogrammet. Tillsynen kan genomföras samordnad med andra myndigheter eller enskilt.

Överklagan

Beslut som en kommun har fattat enligt alkohollagen kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överklagandet ska lämnas eller skickas till beslutsfattande nämnd eller utskott. För att överklagandet ska kunna prövas måste handlingarna vara kommunen tillhanda senast tre veckor från den dag då berörd part fick ta del av beslutet.

Receptfria läkemedel

Försäljning av läkemedel

Näringsidkaren ska bedriva verksamheten i lämpliga lokaler och tillhandahålla läkemedlen på lämpligt sätt. Näringsidkaren ska också kunna informera konsument om var denne kan få farmaceutisk rådgivning.

Inköp

Läkemedel ska köpas in från en leverantör som har partihandelstillstånd för läkemedel. Det är inte tillåtet att köpa läkemedel på ett apotek eller i en annan butik och sälja dessa vidare. Läkemedlen ska ha svensk märkning.

18-årsgräns

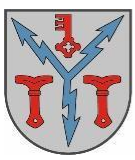
Receptfria läkemedel får bara säljas till den som fyllt 18 år. Den som säljer ska förvissa sig om att konsumenten har fyllt 18 år. Nikotinläkemedel får inte säljas om man kan misstänka att läkemedlet ska lämnas vidare till någon som inte fyllt 18 år. I butiken ska det finnas tydlig skyltning om 18-årsgränsen. Om nikotinläkemedel säljs ska det också finnas en skylt om langningsförbudet till underårig.

Exponering och förvaring

Läkemedel måste förvaras inlåsta eller under direkt uppsikt av personal. Syftet är att förhindra att någon obehörig ska komma över läkemedlen eller att någon

öppnar, tar eller förstör läkemedlet eller tar bi-packsedeln. Det ska vara tydligt för kunden vilka produkter som är läkemedel.

Växtbaserade läkemedel

Växtbaserade läkemedel ska betraktas som vilka andra läkemedel som helst. Försäljning utanför apotek är endast tillåten för produkter som finns upptagna på listan över receptfria läkemedel som är godkända för försäljning utanför apotek, och då omfattas de av lagen (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel. För VBL som inte finns med på denna lista gäller, som för konventionella läkemedel, lagen (2009:366) om handel med läkemedel.

Anmälan och egenkontroll

För att få sälja receptfria läkemedel måste först en anmälan göras till Läkemedelsverket. Vid förändringar i verksamheten, t.ex. ändrade kontaktuppgifter måste en ändringsanmälan göras till Läkemedelsverket. Likaså om du vill sluta sälja läkemedel. Anmälan ska göras på särskilt formulär som finns på Läkemedelsverkets hemsida; www.lakemedelsverket.se/receptfrittbutik. Läkemedelsverket underrättar kommunen om inkomna anmälningar.

Den som säljer läkemedel ska utöva särskild kontroll över försäljningen och hanteringen av läkemedel och se till att det finns ett lämpligt egenkontrollprogram. Egenkontrollprogrammet ska bestå av skriftliga instruktioner som på ett tydligt sätt beskriver hur läkemedlen ska hanteras och säljas i butiken.

Tillsyn och kontroll

Läkemedelsverket har det övergripande tillsynsansvaret över att lagen följs. Kommunen har den lokala kontrollen över att reglerna efterlevs och ska rapportera brister till Läkemedelsverket. Kommunen har rätt att få upplysningar och handlingar samt rätt att få tillgång till lokalerna i vilken verksamheten bedrivs för att kunna utföra kontrollen.

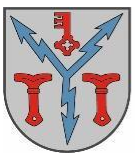
Rapportera försäljning

Näringsidkaren ska rapportera hur mycket läkemedel som säljs i butiken. Detta görs till e-hälsomyndigheten via deras hemsida www.ehalsomyndigheten.se.

Avgift och sanktioner

Läkemedelsverket tar ut en tillsynsavgift per år. Kommunen får även ta ut en avgift för sin kontroll. Avgiften tas ut årsvis för innevarande år. Avgiften är

JOKKMOKKS KOMMUN

JÁHKÅMÁHKE KOMMUVNNA
JÁHKÅMÁHKI SUOHKAN

antagen av kommunfullmäktige och följer konsumentprisindex med en årlig omräkning vid behov.

Läkemedelsverket får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen ska följas. Dess beslut får överklagas till förvaltningsrätten.

Den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot anmälningsplikt eller försäljningsbestämmelserna kan dömas till böter eller fängelse.

